

تجارت ترجیحی با اوراسیا زیر ذره بین؛ به نام ایران به کام دیگران

استارت اجرایی موافقتنامه تجارت ترجیحی بین ایران و اتحادیه اوراسیا از پنج آبان در حالی زده شد که رصد اقلام کلایی که از سوی دو طرف با اجرای این موافقتنامه مشمول امتیازات ترجیحی شده اند، نشان دهنده آن است که ارزش واردات ایران از این اتحادیه به مراتب بالاتر از سهم ارزش صادرات است.

طبق گزارشی که از سوی معاونت بررسی های اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران گردآوری شده، نشان دهنده آن است که از میان کدهای تعرفه هشت رقمی مشمول تخفیفات ترجیحی اعطایی اوراسیا به ایران، تنها در 16 کد تعرفه، کشورهای اوراسیا جزو سه مقصد عمده صادراتی ایران در سال 97 بوده اند و در سایر اقلام، کشورهای اوراسیا یا اصلاً جزو مقاصد صادراتی ایران نبوده اند یا سهم آنها از صادرات ایران در آن محصول پایین بوده است.

براساس موافقتنامه تجارت ترجیحی بین ایران و اتحادیه اوراسیا که شامل کشورهای بلاروس، قزاقستان، روسیه، ارمنستان و قرقیزستان می شود، در مجموع ۸۶۲ قلم کالا شامل 360 قلم ترجیحات اعطایی ایران به اوراسیا و 502 قلم ترجیحات اعطایی اوراسیا به ایران در نظر گرفته شده است. رصد اقلام کلایی که مشمول ترجیحات دو طرف شده هرچند از برتری ایران به لحاظ تعداد حکایت دارد، اما ارزش محصولاتی که در فهرست دو طرف گنجانده شده اند، نشان دهنده آن است که به لحاظ ارزشی اوراسیا سهم بالاتری را بدست آورده است. ارزیابی صورت گرفته همچنین بیانگر آن است که تخفیف های تعرفه ای اعطایی از سوی اوراسیا به ایران، در بازه صفر تا 100 درصد قرار دارد، این در حالی است که این اقلام کالا تاکنون نیز با تعرفه صفر به این اتحادیه صادر شده است. اکنون این سوال مطرح می شود که چرا برخی کدهای تعرفه در فهرست امتیازات اوراسیا به ایران مشمول تخفیف صفر درصدی هستند؟ از جمله این موارد می توان به تخفیف تعرفه ای صفر درصد برای صادرات کیوی اشاره کرد. در حالی که در شرایط فعلی هم نرخ تعرفه این محصول برای کشورهای اوراسیا صفر درصد درج شده است.

از سوی دیگر، بررسی میزان صادرات ایران در کدهای تعرفه ترجیحی اعطا شده از سوی اوراسیا به ایران، نشان دهنده آن است که میزان صادرات این اقلام در سال 97، حدود 2.2 میلیارد دلار به وزن بیش از 4 میلیون تن بوده که نسبت به سال 96 افت ارزشی 24 درصد و افت وزنی 15 درصد داشته است. به عبارتی، کالاهای مندرج در فهرست امتیازات اعطایی اوراسیا به ایران، تنها حدود 5 درصد از کل ارزش صادرات کلایی (به غیر از نفت خام) کشور را در سال 97، به خود اختصاص داده اند و با این شرایط می توان گفت چنانچه صادرات سال 97 را مبنا قرار دهیم، امتیازاتی که در مجموع از سمت اوراسیا به ایران اعطا شده، صرفاً بخش محدودی از صادرات ایران را در بر می گیرد.

بررسی اقلام مندرج در فهرست امتیازات اعطایی اوراسیا به ایران همچنین نشان دهنده آن است که در سال گذشته از میان کدهای تعرفه ترجیحی ایران تنها در 84 مورد آنها سابقه صادراتی داشته است. به عبارتی دیگر، در بیش از 77 درصد کدهای تعرفه هشت رقمی که مشمول تخفیفات ترجیحی اعطایی از سمت اوراسیا به ایران شده اند، سابقه صادراتی برای ایران در سال گذشته وجود نداشته است.

از سوی دیگر، بررسی ها نشان دهنده آن است که از میان کدهای تعرفه هشت رقمی مشمول تخفیفات ترجیحی اعطایی اوراسیا به ایران، تنها در 16 کد تعرفه، کشورهای اوراسیا جزو سه مقصد عمده صادراتی ایران در سال 97 بوده اند. در سایر اقلام کشورهای اوراسیا یا اصلاً جزو مقاصد صادراتی ایران نبوده اند یا سهم آنها از صادرات ایران در آن محصول پایین بوده است.

امتیازات اعطایی ایران به اوراسیا

در این موافقتنامه، ایران نیز در 360 کد تعرفه 8 رقمی برای کشورهای اتحادیه اوراسیا (بلاروس، قزاقستان، روسیه، ارمنستان و قرقیزستان) تخفیف تعرفه ای در نظر گرفته است. اما بررسی کارشناسی فهرست امتیازاتی که از سمت ایران به اتحادیه اوراسیا داده شده نیز گویای موارد مبهمی است. بررسی میزان واردات ایران در کدهای تعرفه مندرج در فهرست امتیازات اعطایی ایران به اوراسیا نشان می دهد در سال 97 میزان واردات ایران در میان اقلامی که در فهرست ترجیحی ها به لحاظ ارزشی قرار گرفته اند حدود 26 درصد از کل واردات کلایی ایران بوده است و مقایسه با سال 96 واردات ایران در این کالاها رشد وزنی 3 درصد و رشد ارزشی یک درصد را تجربه کرده است که با این شرایط می توان گفت ارزش واردات اقلامی که مشمول امتیازات اعطایی ایران به اوراسیا شده اند، بیش از ارزش صادرات اقلامی است که مشمول امتیازات اعطایی اوراسیا به ایران شده است و سهم آن از ارزش کل واردات کشور (26 درصد) به مراتب بالاتر از سهم کالاهایی است که مشمول امتیازات اعطایی اوراسیا به ایران از کل ارزش صادرات ایران (5 درصد) است. از مجموع 360 کد تعرفه ای که مشمول تخفیفات ترجیحی اعطا شده ایران به اوراسیا هستند، در 258 مورد، سابقه وارداتی در سال 97 برای ایران وجود داشته است. به عبارتی برخلاف امتیازاتی که ایران از اوراسیا دریافت کرده، بخش قابل توجهی از امتیازاتی که ایران به اوراسیا اعطا کرده، عملاً قابل تحقق هستند.

از سوی دیگر، به طور کلی، 102 مورد از کالاهایی که مشمول امتیازات اعطایی ایران به اوراسیا می شوند، در سال گذشته سابقه وارداتی در ایران نداشته اند. این گزارش در پایان توصیه هایی نیز مطرح کرده است. از جمله این توصیه ها به این موارد می توان اشاره کرد: با توجه به نتایج بررسی ها در مورد فهرست تعرفه های ترجیحی میان اتحادیه اقتصادی اوراسیا و ایران این نکته نمایان می شود که نه تنها مبانی تعیین فهرست اقلام صادراتی ایران برای برخورداری از تعرفه ترجیحی کشورهای عضو این اتحادیه روشن نیست، بلکه به نظر می رسد بررسی دقیق و کارشناسی هم در تنظیم این فهرست صورت نگرفته است. یکی از دلایل مهم عدم موفقیت ایران در استفاده از منافع موافقتنامه های ترجیحی با برخی کشورها در سال های قبل هم موید عدم توجه به همین موضوع است. با این شرایط باید معیارهای موردنظر در تنظیم فهرست تعرفه ها از ابتدا روشن و مشخص شود و به نحوی فهرست تعرفه ها تنظیم شود که ضمن دوری جستن از نگاه صرف بخشی، در کل، دستاوردهای مثبت و معناداری برای اقتصاد کشور به ویژه در شرایط تحریم که با محدود شدن درآمدهای صادراتی مواجه شده است، در بر داشته باشد.